

В статье рассматриваются и анализируются основные аспекты и разные подходы к организации обучения будущих специалистов туристской сферы в разных странах мира.

Ключевые слова: туризм, туристическое образование, подготовка специалистов, программа, практическая и теоретическая подготовка.

Main aspects and different approaches to organization of education of future specialists in tourism in different countries of the world are revealed and analyzed in the article.

Key words: tourism, tourism education, training, program, practical and theoretical training.

УДК 37.04 – 057.87:37.014.25(4)

Ж.Ю. Чернякова
м. Суми, Україна

АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ В РАМКАХ ПРОГРАМИ «КОМЕНІУС»: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Постановка проблеми. Активізація інтеграційних процесів у всіх сферах суспільного життя наприкінці ХХ ст. та початку ХХІ ст. здійснює значний вплив на реформування національних освітніх систем та формування єдиного освітнього простору, що вимагає гармонізації освітніх стандартів, навчальних планів, зростання академічної мобільності учнів, студентів, викладачів, адміністративного персоналу, віртуальної мобільності, дистанційного навчання тощо.

У контексті інтернаціоналізації освіти вивчення європейського досвіду з питань академічної мобільності в рамках програми «Коменіус» («Comenius») є нагальним для науковців і освітян України через те, що наша держава спрямовує зусилля на інтеграцію до європейського освітнього простору та впровадження європейського виміру в навчальні плани та програми навчально-виховних закладів. На жаль, українська освіта поки що не має великої практики та певного досвіду мобільності учнів середньої школи, викладачів, адміністративного персоналу. За цих умов аналіз та узагальнення європейського досвіду з питань академічної мобільності учнів, вчителів є на часі та потребує всебічного дослідження.

Аналіз актуальних досліджень. Проблеми мобільності є предметом глибоких досліджень сучасних науковців. Такий інтерес пояснюється активізацією інтеграційних процесів, можливістю вільного пересування в інші країни та створенням єдиного освітнього простору. Зарубіжні науковці Н. Аберкромбі, М. Бассіс, Дж. Блек, Б. Бергер, М. Бірам, Р. О'Браєн, А. Вард, Х. Грегерсен, Ф. Дервін, Е. Макгрегор, М. Менденхаль, Б.Тоунлі розглядають та вивчають різні види мобільності. У наукових працях вітчизняних (Н. Коваліско, В. Малиновський, Ю. Молчанова, Н. Нижник, О.Оболєнський, Ф. Хміль, Г.Щокін, С. Хаджирадевої) та російських дослідників (Б. Брєєва, Н. Василенко, Л. Горюнова, Л. Зновенко, Р. Рибкіна, Н. Сидорова, А. Татарнікова) аналізується та характеризується структура професійної та академічної мобільності.

Метою даної статті є аналіз та узагальнення європейського досвіду академічної шкільної мобільності в рамках програми «Коменіус» у контексті інтернаціоналізації освіти. Для реалізації даної мети визначено такі завдання: проаналізувати та охарактеризувати європейські проекти в рамках програми «Коменіус»; визначити різновиди мобільності в спільних проектах; узагальнити та систематизувати досвід з метою запровадження в національну освітню систему.

Виклад основного матеріалу. Феномен мобільності не є новим в науково-педагогічній літературі. Проте, в ХХІ ст. він набуває нового розуміння й нових форм у контексті інтернаціоналізації освітнього простору. Дослідниця А. Татарнікова розглядає академічну мобільність як інтенсивний обмін студентами, викладачами, стажерами, між освітніми

зкладами всіх країн світу, а також як шлях розширення й вдосконалення навчальних програм, форм навчання, освітніх технологій та організаційних систем [1]. Ми вважаємо, що для більш повного розуміння даного феномену необхідно враховувати мотивацію та потреби навчально-виховних закладів, а також можливості та власні інтереси кожної особистості.

У державному освітньому документі Великобританії «Керівництво мобільністю учнів» («Managing Pupil Mobility: Guidance», 2003) поняття «мобільність учнів» трактується як пересування в та поза межами навчально-виховного закладу в будь-який час [4, с.6]. Додамо, що високий рівень мобільності учнів покладає велику відповідальність та висуває певні вимоги до адміністрації закладу, викладачів, учнів, а також до рівня професійної підготовки вчителів.

Європейське співробітництво та створення єдиного освітнього простору спонукає країни Європи до плідної комунікації, зближення національних культур, традицій, розуміння розмаїтості світу та поваги до інших народів. Інструментом саме такої співпраці виступають спільні європейські програми, проекти, які охоплюють як сферу вищої освіти, так і навчально-виховні заклади середньої ланки. Зокрема, ретельного розгляду та вивчення потребує європейська програма «Коменіус», в якій беруть участь більш ніж 15 000 шкіл, 150 000 викладачів та 2 млн. учнів з країн Європи [2, с.6-9].

На наш погляд, європейська програма «Коменіус» є корисною для всіх суб'єктів освітнього проекту через те, що: по-перше, це транснаціональне співробітництво різних держав; по-друге, це міжнародні обміни, по-третє, академічна мобільність учнів, викладачів тощо. Отже, розглянемо більш детально шкільну програму «Коменіус», яка є частиною європейської програми «Сократ».

Зазначена програма складається з трьох частин: «Коменіус-1», діяльність якої спрямована на встановлення партнерських зв'язків між різними типами навчальних закладів, починаючи з початкової освіти і до вищої; «Коменіус-2» передбачає підготовку та підвищення професійного рівня викладацького складу; «Коменіус-3» поєднує вище згадані програми через використання мережних технологій.

В свою чергу програма «Коменіус-1» включає до свого складу «Шкільні проекти» (School Projects), «Мовні проекти» (Language Projects), «Проекти шкільного розвитку» (School Development Projects). За своєю структурою та організацією «Мовні проекти» та «Проекти шкільного розвитку» є схожими, тобто вони ґрунтуються на співробітництві щонайменш з трьома школами з різних країн Європи протягом трьох років. Одна із шкіл є відповідальною за координацію спільної діяльності в сфері менеджменту та адміністрування. «Мовні проекти», як правило, об'єднують дві школи з різних країн, які співпрацюють протягом одного року [2].

Так, програма «Шкільні проекти» передбачає співробітництво між різними групами учнів та вчителів із Європейських країн, яке надає можливість розуміння та вивчення історичних, культурних традицій, способу життя й мислення, а також формування відчуття поваги до країни. До даного проекту залучаються всі студенти, які безпосередньо беруть активну участь у плануванні, виконанні та оцінюванні своєї діяльності. Попередній досвід свідчить, що найбільш успішні проекти приводили навіть до змін в постійному навчальному плані. Робота над проектом залучає до спільної праці як вчителів різних предметів, так і учнів. Наприклад, відбувається творче об'єднання таких предметів як історія, математика, мистецтво, література тощо.

Одним із таких проектів є «Молодь сьогодні і завтра», в якому брали участь учні старшої школи чотирьох європейських країн. Мета проекту полягала у вивченні та порівнянні життя молоді в різних країнах, кінцевим освітнім продуктом якого стало створення фільму, театралізованих вистав, плакатів тощо. Підготовча робота над проектом сприяла тісному спілкуванню та співробітництву між учнями різних країн, що в свою чергу,

зумовило покращення навичок учнів у вивченні п'яти іноземних мов, а також формування навичок з науково-дослідної діяльності [2].

Іншим прикладом є проект «Проект компаса» («Compass Project» – термін проведення 2003-2006), який був спрямований на допомогу учням, насамперед, старшої школи, стати активними громадянами сучасного динамічного суспільства. Він об'єднав чотири школи з Великої Британії, Фінляндії, Угорщини та Португалії. Його учасники аналізували, порівнювали різні аспекти шкільного життя, навколишнє середовище, культуру, клімат різних європейських країн та активно використовували сучасні комп'ютерні технології.

Як бачимо, активна участь у проекті допомогла учням ідентифікувати себе частиною мультикультурного європейського суспільства, покращити навички з інформаційно-комунікативних технологій, мовної компетентності як учнів, так і вчителів. Спільна діяльність країн-учасниць у проекті сприяла впровадженню європейського виміру в інтернаціоналізований навчальний план освітніх закладів.

Особливо відзначилися школи Великої Британії, де викладання стало більш динамічним і набуло практичного спрямування. Така співпраця була заснована на рівності та різноманітності шкіл-партнерів щодо соціальної й освітньої політики, а також на перехідному етапі від старшої школи до дорослого життя шляхом збільшення кількості практичних занять у навчальному плані. Результатом освітнього проекту стало виготовлення буклету «Буклет різноманіття» («Diversity Booklet»), створення веб-сторінки, впровадження системи якісного оцінювання тощо [5].

Головною метою «Мовного проекту» є підвищення мотивації учнів до вивчення іноземних мов та надання їм нових можливостей для спілкування. Кількість учнів даного проекту складає мінімум 10 віком від 14 років. В рамках проекту учням пропонується відвідування школи-партнера протягом 14 днів. Проект спрямований на покращення лінгвістичної компетенції учнів шляхом створення реальних мовних ситуацій в певному середовищі. Наприклад, проект під назвою «Захист навколишнього середовища з використанням інформації інтернет технологій» спрямований на збільшення мобільності учнів, вивчення іноземної мови, а також національних традицій, звичаїв, історії, культури, тобто він розширює світогляд молоді про полікультурність сучасного світу [2].

Великий інтерес у дослідників викликає програма «Проекти шкільного розвитку», яка сфокусована на участі шкіл та вивченні їхніх потреб як освітніх навчальних установ. Проект покликаний покращити управління в сфері шкільного менеджменту, яке відбувається шляхом обміну інформації між навчальними закладами, досвіду з ідентичних проблем та потреб. Як результат, з'являються нові ефективні організаційні й педагогічні підходи та методи, які апробуються у навчально-виховних закладах [3].

Серед спільних проблем у сфері шкільного менеджменту, які пригортають увагу шкільних установ, зазначимо наступні: як розвивати життєдіяльність школи, як співпрацювати з різними структурами в та поза школою, як встановлювати ефективні зв'язки між школами та вищими навчальними закладами, світом праці, як якісно розвивати шкільний менеджмент тощо.

Коло педагогічних проблем стосується таких питань: як ефективно застосовувати інформаційно-комунікативні технології в класній кімнаті, як інтегрувати роботу над проектом в навчальний план школи, як погодити національний навчальний план з можливостями та попитом кожної особистості, як впровадити європейський вимір в різноманітні навчальні предмети, як розвивати міжнародну діяльність навчального закладу тощо. Наприклад, проект під назвою «Життєдіяльність школи» спрямований саме на вирішення вище згаданих питань. Метою проекту є покращення життєдіяльності навчально-виховного закладу. Наголосимо, що освітній простір школи є відкритим для доступу, інноваційних змін, а також всі суб'єкти освітнього закладу є його активними учасниками.

Школа стає учасницею побудови європейського освітнього простору й розбудови концепції активного Європейського громадянина [2].

Проведений аналіз європейських освітніх проектів «Шкільні проекти», «Мовні проекти», «Проекти шкільного розвитку» в рамках програми «Коменіус-1», дозволяють стверджувати, що перший проект є орієнтованим на учня та його потреби, за структурою є довготривалим, багатостороннім, має інтернаціоналізований навчальний план, який впливає на зміну змісту навчальних предметів.

Так, «Мовні проекти» спрямовані на розвиток та покращення лінгвістичних компетенцій учня, за структурою є недовготривалим (1 рік), двостороннім, має інтернаціоналізований навчальний план, який призводить до зміни змісту викладання іноземних мов. А «Проекти шкільного розвитку» залучають до співпраці всіх суб'єктів навчально-виховного закладу та за структурою є довготривалими й багатосторонніми.

В рамках зазначених освітніх проектів центральне місце посідає академічна мобільність як учнів, викладацького складу, так і адміністративних органів, яка дозволяє встановити та покращити міжнародне співробітництво між освітніми навчальними установами. Залежно від мети проекту використовується різні види мобільності (див. табл.1) [3].

Таблиця 1

Різновиди мобільності всередині проекту

Види мобільності	«Шкільні проекти»	«Мовні проекти»	«Проекти шкільного розвитку»	Тривалість
Мобільність викладацького складу: – організаційна зустріч; – обмін викладачами; – адміністративним персоналом; – супровід обміну класом	+	+	+	1 тиждень 1-4 тижня 1 тиждень 2 тижня
Мобільність учнів: – організаційна зустріч; – обмін класом	+	+	+	1 тиждень 2 тижня

Як бачимо, спільна робота на проектом спонукає до виникнення різних форм мобільності. Отже, організаційна зустріч (project meeting) – міжнародна зустріч викладацького складу та учнів з країн-партнерів з метою планування, організації, впровадження, моніторингу та оцінювання діяльності над проектом.

Обмін викладачами пов'язаний з обговорюванням змісту діяльності проекту. Він сприяє професійному розвитку та встановленню контактів з колегами в партнерській школі. Мобільність адміністративного персоналу спрямована на вивчення досвіду шкільного менеджменту, розуміння та розв'язання спільних проблем та подолання певних недоліків. Самим чисельним є обмін класом, який дозволяє застосовувати нові лінгвістичні навички для спілкування, а також більш глибокого зрозуміти культури країни-партнера. Цілком зрозуміло, що він пов'язаний із супроводом викладачів [2, с.17-18].

Пропонуємо розглянути порівняльний аналіз щодо кількісного складу учасників європейської програми «Коменіус-1» (див. табл. 2) [2].

Таблиця 2

Кількісний аналіз учасників програми «Коменіус-1»

Назва програми	2000 рік	2001 рік	2002 рік	2003 рік	2004 рік	2005 рік	2006 рік
Школи-партнери	8, 794	10, 231	10, 097	10, 178	10, 782	12,156	12,430
Учні-партнери	615,500	736,600	706,800	712,500	776,300	850,900	870,100

Школи-партнери «програм- близнюків»	–	–	–	–	–	3,283	7,813
Учні-партнери «програм- близнюків»	–	–	–	–	–	91,900	218,700
Багатосторонні проекти із застосуванням мережних технологій	70	109	45	50	52	52	56

Отже, порівняльний аналіз програм «Коменіус» свідчить, що спостерігається тенденція збільшення кількості учасників різних європейських освітніх програм. З 2000 р. в рамках програми було започатковано 386 різноманітних проектів, які сприяли впровадженню європейського виміру в освіту, розвитку міжнародного співробітництва, формуванню єдиного європейського освітнього простору, збагаченню знань про різні європейські культури, тобто інтернаціоналізації освітнього простору.

Варто зазначити, що багатосторонні проекти пов'язані з міжкультурною освітою, засобами масової інформації, інформаційно-комунікативними технологіями, екологічною освітою, а також моніторингом якості знань. Діяльність в рамках проекту спрямована на збагачення знань та порозуміння між молоддю різних країн. Викладацький склад акцентує увагу на різноманітності європейських культур, мов та їхній цінності в контексті інтернаціоналізації освітнього простору. Крім того, молодь отримує базові навички й компетентності, необхідні для особистісного розвитку, для майбутньої професії, для активної життєвої позиції громадянина Європи та світу.

Новим видом проектів є запровадження «програм-близнюків», які ґрунтуються на застосуванні електронних програм за допомогою комп'ютерних технологій. Перевагою даних програм є широкий вибір та доступ шкіл, учнів для встановлення міжнародного співробітництва на європейському рівні в віртуальному просторі, тобто віртуальна мобільність учнів, шкіл-партнерів [2].

Особливостями проекту є його гнучкість, вільний вибір партнера, терміни співпраці, мінімум зусиль адміністративного складу. Так, наприклад, учні старшої школи Великої Британії брали активну участь у проекті «Євро дитина – розвиток міжкультурного й антирасистського навчання засобами інформаційно-комунікативних технологій» (2003-2006). Учасники проекту використовували переваги інтернет ресурсів для забезпечення навчання в режимі он-лайн, що є транснаціональним, інтерактивним для великої кількості молодих людей. Країнами-учасницями проекту були Іспанія, Італія, Швеція, спеціалісти з полікультурної освіти, які розробили веб-сторінки, додаткові навчальні матеріали для вчителів. Результатом спільної роботи над проектом стало створення веб-сторінок для кожної країни-учасниці [3].

Проведений аналіз зазначених європейських проектів дозволяє стверджувати, що інтернаціоналізація освітнього простору відбувається через залучення учнів, вчителів, окремих класів, шкіл, адміністрації навчально-виховних закладів у спільні освітні проекти в рамках європейської програми «Коменіус». Саме такі проекти сприяють підвищенню академічної і віртуальної мобільності, розвитку шкільного менеджменту, дистанційного навчання, формуванню мовної політики.

Пріоритетними завданнями подальшої інтернаціоналізації освітнього простору в рамках європейської програми «Коменіус» (протягом 2007-2013 рр.) є такі: підвищення мобільності учнів та викладацького складу країн Європи; покращення якості освіти та збільшення шкіл-партнерів, кількості учнів у міжнародній освітній діяльності; підтримка та підвищення мотивації до вивчення сучасних іноземних мов; розвиток і застосування

інноваційних технологій, інформаційно-комунікативних технологій, освітніх послуг протягом подальшого навчання; впровадження європейського виміру в навчальні плани шкіл, а також навчальні програми професійної підготовки майбутніх вчителів [3].

Висновки. Отже, в рамках європейської програми «Коменіус» ми виділяємо такі форми мобільності: академічна мобільність школярів, мобільність вчителів та адміністрації школи. Крім того, широкого розповсюдження набуває навчання в режимі он-лайн, дистанційне та віртуальне навчання; навчання з застосуванням інтернет та мережних технологій. Актуальними є питання мовної політики, які спрямовані на вивчення та ефективне використання іноземних мов під час спілкування та співробітництва між різними європейськими країнами.

На сучасному етапі значне місце у співпраці учнів з різних європейських країн в рамках проекту посідає використання інформаційно-комунікативних технологій, які надають можливість простого і швидкого співробітництва для всіх країн; підвищення мотивації щодо міжкультурного спілкування та обміну досвідом; зростання лінгвістичної й культурної компетентності та розширення світогляду; розвитку творчого потенціалу кожної особистості.

Ми вважаємо, що перспективним напрямом подальшого дослідження є аналіз та характеристика структурних компонентів академічної мобільності учнів і професійної мобільності вчителів загальних середніх закладів освіти розвинених європейських країн.

Література:

1. Татарникова А.А. Увеличение профессиональной мобильности специалиста в системе открытого образования/ А.А.Татарникова. – Режим доступа: www.ido.tsu.ru
2. Comenius I. Handbook for Schools. European Commission. – 44 p.
3. Comenius: Success Stories – Europe Creates Opportunities. – Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. – 2007. – 32 p
4. Managing Pupil Mobility: Guidance», OFSTED, 2003 – 76 p.
5. Pupil Mobility in Schools: Final Report. J.Dobson, K.Henthorne, Z.Lynas. UK. – 2003. – 123 p.

У статті розглянуто феномен академічної мобільності учнів, вчителів, адміністративного персоналу; проаналізовано європейські проекти в рамках програми «Коменіус»; узагальнено європейський досвід академічної мобільності у контексті інтернаціоналізації освіти.

Ключові слова: мобільність, академічна мобільність, віртуальна мобільність, інтернаціоналізація освіти.

В статье рассмотрено феномен академической мобильности учеников, учителей, административного персонала; проанализировано европейские проекты в рамках программы «Комениус»; обобщено европейский опыт академической мобильности в контексте интернационализации образования.

The author of the article describes the phenomenon of the academic mobility of pupils, teachers, administrative staff. European projects within the program «Comenius» are analysed. European experience of the academic mobility in the context of internationalisation of education is generalised.